

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

שם השיעור מי התברך על ידי יצחק? יעקב או עשו?

שם המרצה (כתובת דוא"ל) – דוד אסולין davidasullin18@gmail.com

בראשית פרק כז: ויאמר יצחק אל־בְנוֹ מֵהֵנָּה מִהֲרַת לִמְצֹא בְנֵי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנַי: וַיֹּאמֶר יצחק אֶל־יעקב גִּשְׁהֵנָּה וַאֲמַשְׁךָ בְנֵי הָאֵתָה זֶה בְנֵי עֵשָׂו אִם־לֹא: וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יצחק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִיזִים יְדֵי עֵשָׂו: וְלֹא הִפִּירוּ כִּי־הָיוּ יְדָיו כִּי־יְדֵי עֵשָׂו אָחִיו שְׁעָרֹת וַיְבָרְכֵהוּ: וַיֹּאמֶר אֵתָה זֶה בְנֵי עֵשָׂו וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר הַגִּשְׁהָ לִי וְאֶכְלָה מִצֵּיד בְנֵי לַמְעַן תְּבָרְכֶךָ נַפְשִׁי וַיִּגְשְׁרוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יֵזֶן וַיִּשֶׁת: וַיֹּאמֶר אֵלָיו יצחק אָבִיו גִּשְׁהֵנָּה וּשְׁקֵה־לִי בְנֵי: וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקְלוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵיחַ בְנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכְוָה ה': וַיִּתְדַלֵּךְ הָאֱלֹהִים מִטֵּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגָן וְתִירֹשׁ: יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ לְאֻמִּים הִנֵּה גְבִיר לְאֹחֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ בְנֵי אִמְךָ אַרְרִיךְ אַרְוֹר וּמְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה יצחק לְבַרֵךְ אֶת־יעקב וַיְהִי אֵךְ יֵצֵא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יצחק אָבִיו וְעֵשָׂו אָחִיו בָּא מִצִּידוֹ: וַיַּעַשׂ גִּם־הוּא מִטַּעֲמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכַל מִצֵּיד בְּנוֹ בַּעֲבֹר תְּבָרְכֶנִי נַפְשֶׁךָ: וַיֹּאמֶר לוֹ יצחק אָבִיו מִי־אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי בְנֵךְ בְּכָרֶךָ עֵשָׂו: וַיִּחַרְדַּן יצחק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד־מָאֹד וַיֹּאמֶר מִי־אִפֹּא הוּא הַצִּידֶיךָ וַיָּבֵא לִי וְאֶכְלָה מִכָּל בְּטָרְמֵךְ תָּבוֹא וְאֶבְרַכְהוּ גִם־בְּרוּךְ יְהִיָּה: כִּשְׁמַע עֵשָׂו אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה גְדֹלָה וַיִּמְרָה עַד־מָאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גִם־אָנֹכִי אָבִי: וַיֹּאמֶר בָּא אֲחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ: וַיֹּאמֶר הַכִּל קְרֹא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲבֹר בְּנֵי זֶה פַעֲמַיִם אֶת־בְּרַכְתִּי לְקַח וְהִנֵּה עָתָה לְקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הַלֹּא־אֶצְלַת לִי בְרַכָּה: וַיַּעַן יצחק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הֵן גְּבִיר שְׁמַתִּי לְךָ וְאֶת־כָּל־אֲחִיו נָתַתִּי לוֹ לְעַבְדִּים וְדָגָן וְתִירֹשׁ סִמְכַתִּיו וְלִכְהָ אִפֹּא מֵהָ אַעֲשֶׂה בְנֵי: וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־אָבִיו הִבְרַכָּה אֶתְּךָ הוּא־לְךָ אָבִי בְרַכְנִי גִם־אָנֹכִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֵשָׂו קִלּוֹ וַיָּבֶךְ: וַיַּעַן יצחק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲנֵה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יְהִי מוֹשְׁבֶיךָ וּמִטֵּל הַשָּׁמַיִם מַעַל: וְעַל־חַרְבֶּךָ תַּחֲלֶה וְאֶת־אֲחִיךָ תַּעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תִּלְוֶה וּפְרַקְתָּ עָלוֹ מַעַל צְוֹאֲרֶךְ:

בראשית פרק כו, לד-לה: וַיְהִי עֵשָׂו בְּרֹאֲבָעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית בִּתְּבָאָרִי הַחַתִּי וְאֶת־בְּשֵׂמֹת בַּת־אֵילָן הַחַתִּי: וַתְּהִינָּן מֵרַת רֵיחַ לְיצִחָק וּלְרַבְקָה:

בראשית פרק כח, א-ד: וַיִּקְרָא יצחק אֶל־יעקב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֶהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן: קוּם לְךָ פְּדִינָה אֶרֶם בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אִמְךָ וְקַח־לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבָן אֶתִּי אִמְךָ: וְאֵל שְׂדֵי יְבָרֶךְ אֶתְּךָ וַיְפָרֶךְ וַיְרַבֵּךְ וְהִיטִת לְקַתֵּל עַמִּים: וַיִּתְדַלֵּךְ אֶת־בְּרַכְתָּ אֲבָרָהֶם לֶךְ וּלְזֹרְעֶךָ אֶתְּךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת־אָרֶץ מִגְרִיד אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים לְאֲבָרָהֶם:

בראשית פרק כה, יט-כג: וַיַּעֲתֵר יצחק לֵה' לִנְכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הוּא וַיַּעֲתֵר לוֹ ה' וַתַּהַר רַבֶּקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקַרְבָּה וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לִמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְךָ לְדַרְשׁ אֶת ה': וַיֹּאמֶר ה' לֵה שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֶךָ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֶּעֶיךָ יִפְרְדוּ וְלֹאִם יִאֲמָץ וְרֵב יַעֲבֹד צַעִיר:

וַיִּתְדַלֵּךְ הָאֱלֹהִים מִטֵּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגָן וְתִירֹשׁ: יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ לְאֻמִּים הִנֵּה גְבִיר לְאֹחֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ בְנֵי אִמְךָ אַרְרִיךְ אַרְוֹר וּמְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ	הֲנֵה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יְהִי מוֹשְׁבֶיךָ וּמִטֵּל הַשָּׁמַיִם מַעַל: וְעַל־חַרְבֶּךָ תַּחֲלֶה וְאֶת־אֲחִיךָ תַּעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תִּלְוֶה וּפְרַקְתָּ עָלוֹ מַעַל צְוֹאֲרֶךְ:	וְאֵל שְׂדֵי יְבָרֶךְ אֶתְּךָ וַיְפָרֶךְ וַיְרַבֵּךְ וְהִיטִת לְקַתֵּל עַמִּים: וַיִּתְדַלֵּךְ אֶת־בְּרַכְתָּ אֲבָרָהֶם לֶךְ וּלְזֹרְעֶךָ אֶתְּךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת־אָרֶץ מִגְרִיד אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים לְאֲבָרָהֶם
--	--	---

רשב"ם: "גדיי עזים" - בשביל העורות ששערן קשה כשיער אדם לקח עזים ולא כבשים. "הקול קול יעקב" - לפי שתאומים היו היו קולן דומה קצת זה לזה ולכך טעה יצחק בקולו מאחר שמצאו איש שעיר על צוארו. "גם ברוך יהיה" - שמייה לעובדני. וגם ידע שבעצת רבקה עשה הכל והיא היתה מכרת בו שראוי לברכות:

רד"ק: לפיכך שאל יצחק מעשו בנו להביא ציד וייטב לבו בו ויברכנו, כי ידע כי צריך הוא לברכתו כי לא היה איש הגון וטוב, אבל יעקב לא היה צריך לברכה, כי ידע יצחק כי ברכת אברהם לו תהיה וברית קיום הזרע המיוחד לאברהם, ובניו ירשו את הארץ: ואברהם גם כן לא ברך את יצחק: "ורבקה שומעת" - בדבר יצחק וראתה כי הלך עשו לעשות מצות אביו ואמרה ליעקב, כי קנאה בזה, והיא לא ידעה כי יעקב יהיה מבורך אפילו לא יברכנהו אביו וכן היתה דעת אביו כי יצחק צדיק היה ולא היה גוזל את הברכה מיעקב ונותנה לעשו בעבור תבשיל אחד, חלילה! אבל רבקה היתה לבה הומה עליה על יעקב לרוב אהבתה אותו, ויעצה לו לעשות דבר מרמה כדי לקבל הברכה מאביו, ולא היתה חושבת לעשות עון

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

בדבר הזה. "ויחרד" - הראה חרדה גדולה בעצמו בפני עשו כדי שלא יחשוב עליו עשו כי בכונה עשה יצחק מה שברך את יעקב והתל בו.

בכור שור: בעבור אשר יברך לפני מותו. ואף על פי שלא היה צריך, שהרי היתה הבכורה שלו, מכל מקום צריך להעבירה מעשו, והיה יעקב כאדם שרץ אחר אבידתו, שהרי עשו מכר לו את הבכורה ונשבע לו שלא להפקיע ממנו, ועכשיו היה מערים על שבועתו, ורוצה לרמותו, ויעקב הציל את שלו מידו. (כו) גשה נא ושקה לי בני. עדיין לבו נוקפו, אמר: שני סימנים יש לי בזה אחד הקול שדומה ליעקב, ואחד הידים שדומים לעשו, ואיני יודע על איזה אסמוך. אבדוק אותו בסימן השלישי, כי ריחו של עשו כריח שדה, ושל יעקב אינו כריח שדה. אשוק אותו, אם ריחו כשדה זהו עשו, ואם לאו זה יעקב, כי אלך אחר רוב סימנים... וירח את ריח בגדיו. אז נתיישב דעתו, שחשב אל נכון שהוא עשו. אשר ברכו ה'. כלומר: מדהזמין כל כך מהר צידה, ודאי מסכים הוא על ברכתו וברכו.

רמב"ן: (ד) בעבור תברך נפשי - היה בדעתו לברך אותו שיזכה הוא בברכת אברהם לנחול את הארץ, ולהיות הוא בעל הברית לאלהים כי הוא הבכור: ונראה שלא הגידה לו רבקה מעולם הנבואה אשר אמר ה' לה ורב יעבוד צעיר, כי איך היה יצחק עובר את פי ה' והיא לא תצלח...

ואני תמה, איך לא פחד מהיכר הקול, וכל בני אדם נכרים בקולם... ואם סתם בני אדם מכירין כן, מה יהיה ביצחק, החכם והבקי להכיר בין בניו, שתהיה לו באמת טביעות בקול? אולי היו האחים האלה דומים בקולם...

(לג) בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה - אין דרך החרד חרדה גדולה עד מאד וצועק "מי הוא אשר רמני לברך אותו" שישלים צעקתו לאמר מיד "גם ברוך יהיה", אבל היה ראוי שיקללהו, ועוד, כי היה עשו צועק עליו לאמר "ולמה תברכהו עתה אבי", ואיך יאמין עשו כי במרמה היה מתחלה, בראותו כי עתה יברך אותו ברצונו... וזהו טעם החרדה הגדולה אשר חרד, כי ידע שאבד בנו האהוב לו ברכתו לעולם. וזה טעם בא אחיך במרמה - כי אחר שאמר מי איפוא, נתן דעתו שהבא אליו היה יעקב, שאי אפשר שתחול הברכה רק בזרעו:

תולדות יצחק בראשית פרק כז: הקול קול יעקב, ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות. יש בזה ספק [כיון] שסומא אינו מותר באשתו אלא בטביעות קלא [גיטין כג א] ואם כן העיקר הקול. התשובה יצחק רצה לבודקו בחמשה חושים אם הוא יעקב, אלא שבחוש הראות לא היה אפשר, ותכהין עיניו מראות, בחוש המשוש וימושהו, בחוש הטעם ואוכלה מציד בני וטעמו כציד חיות השדה, בחוש הריח וירח את ריח בגדיו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה תפוחים שאלו האילנות בשדה, בקול הקול קול יעקב, חוש השמע לבד לא מצא כעשו, ושלשה עדים הם יותר מעד אחד:

זוהר בראשית קמג, א: בהיה שעתא אזדמן מיכאל ואתא קמיה דיעקב ושכינתא בהדיה וידע יצחק וחמא לגן עדן בהדיה דיעקב וברכיה קמיה וכד עאל עשו עאל בהדיה גיהנם ועל דא ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד דחשב דלא הוה עשו בהווא סטרא פתח ואמר ואברכהו גם ברוך יהיה.

רש"י הירש

ממלת "נא" - הנה נא זקנתי - למדנו, שעוד מזמן היה בדעת יצחק להעניק את הברכה לבנו, אך נמצאו עוררין בדבר. כנראה רבקה היא שביקשה את הדחיה, באמתלה שעוד חזון למועד, הן טרם הזקין, וכדו'. קווה קיוותה שיעלה בידה לאכזב את יצחק בינתיים, אך לא הצליחה. מה ביקשה עתה? מה יכלה לבקש? רק זאת, להפגין לפניו, באיזו מידה יכולים הבריות לגנוב את דעתו! הנה יעקב שהיה איש תם, העמיד לפניו פני גיבור ציד, - הנקל לעשו שיעמיד לפניו פני איש תם! ביקשה רבקה לאכזב את יצחק על - ידי הכזב, והנה חפצה הצליח בידה. משעמד על התרמית, אחזתו חרדה גדולה, - "נפתח לו גיהנם" (תנחומא תולדות יא), ראה היאך כל ימיו גנבו את דעתו והטעוהו. מיד נפקחו עיניו, מיהר להתאווש והוסיף מדעת ומרצון גמור: גם ברוך יהיה!